

Učiteljstvo je radostno pozdravilo to vabilo in se mu z veseljem odzvalo, tembolj, ker jih je bilo mnogo vmes, kojim zaradi prevelike oddaljenosti od deželne stolice do sedaj še nikdar ni bila prilika dana, ogledati si te zanimive zbirke v novem muzeji. Takoj ob določeni uri pričeli smo se zbirati v krasnem deželnem poslopji in g. Schulz razkladal nam je iz prijaznosti prav zanimivo vse razstav-

ljene predmete in oddelke. Bodi mu na tem mestu v imeni učiteljstva izražena najto-plejša zahvala na njegovi prijaznosti!

Tudi pohod deželnega muzeja „Rudolfinuma“ ostal nam bode v spominu in vsakdo bode vedel mnogo povedati doma o starinskih zanimivostih itd. *) (Dalje pr.)

*) Da bode naše poročilo bolj popolno, prosimo gg. referente, da nam prav ob kratkem (na dopisnici) naznanijo vzroke, s katerimi so svoje predloge utemeljevali.

Ured.

Črkovanje na slovenskih šolah.

Ta metoda se prične s priučitvijo abecede. To je prvo mleko, s katerim se re-dijo v šolo stopivši otroci. Gotovo zoperna pijača! — Pri tej metodi se seznanj otrok s črko, predno pozna glas, torej pred z znamenjem kot z zaznamovano rečjo. Prične se torej s tem, s čimur bi se moralo jenjati pri pouku.

Črkovanje mori duh ter je nezdravo. Prav lahko ga zavržemo. Tudi z najboljšo voljo prav težko pri njem dobimo kako dobro stran. Ako bi hoteli poudarjati, da se doseže plodonosen pravopisni pouk le s črkovanjem, bi to bilo le dokaz pred-sodkov ali pa prealega znanja boljših metod branja.

Kakor poročata Dionyz 30. l. po Kr. in Kvintilijan 40. l. po Kr., glaskovali so že Grki in Rimljani ter glaskovanju pridružili pisanje. Preseljevanje narodov odplavilo je vendar to dobro metodo. Ra-bilo se je le nenaravno črkovanje.

Prvi poskus k metodiki branja je na-redil l. 1529. Valentin Ickelsamer v svojem spisu „Von der rechten weys, lesen zu lernen“. V tem spisu predlaga črko-vanje odstraniti ter zahteva črke razlagati po pomenu in po glasu. Ickelsamerju so sledili Ratich, Komenski, Vensky, Rousseau, Basedow in Pestalozzi. — Neznano je, koliko so vplivala blago-dejna prizadevanja omenenih pisateljev na

slovensko šolstvo. Saj je bilo takrat še malo slovenskih šol.

Nova doba je za slovenske ljudske šole napočila s cesarico Marijo Terezijo. Ta blaga cesarica, ki je osobito v zadnji tretjini svojega vladanja vpeljala najrodo-vitnejše in najvažnejše reforme, ustanovila je avstrijske ljudske šole. Generalni di-ректор šolstva je bil iz Šlezije poklicani Janez pl. Felbiger. Le-ta izdela „All-gemeine Schulordnung“ za vse normalne, glavne in trivijalne šole. V vsaki deželi naj se ustanovijo normalne, v mestih glavne, a v vseh ostalih župnijah pa trivijalne šole. — Na Dunaji se je že l. 1771. otvorila prva normalna šola. Felbiger jo je pre-osnoval po svojem. Te normalne šole so se morali nekaj časa udeležiti vsi, kateri so hoteli učiteljevati na drugih normalnih šolah, tako iz Kranjskega deželni nad-zornik Blaž Kumerdej. Prostovoljno se je je udeležil za šolo zelo vneti vodja šolstva na Kranjskem Ivan N. grof Ed-ling. — Druge normalne šole pa so zopet skrbele, da so se izučili v novi metodi učitelji, ki so hoteli poučevati na glavnih in trivijalnih šolah.

Felbigerjeva glavna navodila so bila: 1.) Mladina naj se poučuje ne samo posamezno, ampak večinoma skupno; 2.) Prepričati se mora s pridnim izpraševanjem, ali so učenci razumeli pouk; 3.) Pri rečeh, katere se mora na pamet zaponniti, mora

se rabiti „Buchstabenmethode“; 4. Za vse naj se rabijo tabele, na katerih so vse reči v pravem redu in razločnosti (Tabellarisieren). „Buchstabenmethode“ je namreč to, da se zapišejo počasi razločno in redno v navzočnosti učencev začetne črke istih besed, katere si morajo zapomniti učenci. Pri napisovanju se morajo besede razločno izgovoriti in učenci se morajo navaditi, da se pri vsaki črki spomnijo takoj na besede, katere jim je izgovoril učitelj pri napisovanju. Čez nekaj časa se črke zbršejo in učitelj se prepriča, ali so se učenci na pamet navadili ali ne. „Tabellarisieren“ je poraba spisov, s katerim se vse to, kar se mora učenec naučiti, razdeli v glavne dele, oddelke, dodatke. Tako se učenec seznanja ne samo s tem, kar mora znati, ampak tudi z vrstami, kako je druga drugi podrejena ali združena.

O učiteljski zmožnosti, o njegovem napredku in poznanju nove metode so se v istem času prepričevali vizitatorji. Razven tega so pregledovali stanje šole ter naznanjevali pomanjkljaje višjemu oblastvu. Pri nadzorovanju so se držali po predpisih praktičnega dela metodične knjige. Ti predpisi so se l. 1778. v nemškem in slovenskem jeziku posebej izdali. Napis slovenski knjigi se glasi: „Pogervajna na schulmastre inu uzhenike teh trivial- ali gmejn schuli, na katerih dopolnostjo imajo ti postavljeni vizitatorji, ali spregledovauzi gledati, inu po tajsteh ta rodnost teh, kateri ta mladost poduzhejo, obsoditi, u' krainsku prestavlene od gospuda Jannesa Nepom. grofa inu gospuda od Edlinga, zesar-skega kamerskiga gospuda, inu svetvauza per ljubljanskimu svetvanstvu. Ljubljana. Eger 1778“.

Vsak učitelj je moral te predpise znati ter se po njih ravnati. Šele potem je bil smatran sposobnim poučevati s koristjo. Da so se pa vsi učitelji izurili v novi metodi, bili so na normalni šoli v Ljubljani posebni tečajji, v katerih so se seznanili

učitelji z novo metodo. Določne učitelje so morale, dokler so bili v Ljubljani, izdrževati občine. Kdor je hotel biti umeščen ali kdor ni hotel službe izgubiti, moral se je tega tečaja udeležiti. Ti predpisi so bili izdani za trivijalne šole, a bili so veljavni tudi za glavne šole. Zato je tudi Jakob Zupan l. 1787. šele potem, ko je naredil izpit, postal učitelj na glavni šoli, akoravno je bil deželnemu oblastvu poznat kakor dober učitelj.

Slovensko šolstvo je vsled teh prizadevanj dobro napredovalo. Ustanovljale so se povsod šole, tu ali tam celo „industrijalne“ šole. Učitelji so se tudi začeli zanimati za napredke v šolstvu v drugih deželah ter posnemati dobre šolnike. Tako je izdal l. 1808 kurat Peter Budin v Zgoniku na Primorskem „Novi kluzh ali tabla za branje inu pisanje“.*) Ta „ključ“ je v velikosti $\frac{1}{4}$ pole ter je razdeljen v več oddelkov. V prvem oddelku so besede: „Ime Jesus, angel, okn, ura, elefant, bokal, detela, figa, golob, hisha, jelen, kosa, luna, misa, noga, petelin, roka, sonze, shiba, sajz, shaga, tele, vaga, zírku, zhebula, ks“. Zraven teh besed so v drugem oddelku tem pojmom slične podobice, a zraven njih male črke. V sledečih oddelkih so velike in male pismenke v zvezi z raznimi samoglasniki, a v zadnjem oddelku so velike črke.

Ta „ključ“ je izdelan po Olivierjevi metodi. Olivier (roj. v La Sarra 1759. l., umrl na Dunaji 1815) se je veliko potrudil, da bi zboljšal metodo branja. Vstvaril je marsikaj dobrega. Njegova metoda se smatra kot uvod in prehod k glaskovanju. Ona zahteva, da pričnemo ter napeljemo otroke poiskati glasove iz svojega ali iz učiteljevega govorjenja in sicer z razločitvijo stavkov v besede, besed v zloge in te zopet v glasove. Na ta način se nauči otrok boljše govoriti. Pri izgovarjanju soglasnikov naj se v njih podpora sliši pol-

*) Ta „ključ“ je bil v dobskem župnijskem arhivu. V porabo ga je prepustil č. g. župnik J. Verhovnik.

glasni e, tako da se ti imenujejo be, ce, de

Učenci se s črkami seznanijo s pomočjo podobice, od katerih vsaka kaže reč, iz katerega imena se glas, ki ga hočemo naučiti, prav dobro sliši. Otrok naj se s podobico na znamenje spomni. Glavno navodilo je bilo Olivierju kakor tudi pozneje Stefaniju, da je podlaga branju znanje glasu, za katerega se je naredila črka, kot znamenje za isti glas.

Po priučitvi črk se je učilo branje zlogov in potem branje besed. Ta metoda je bolj znanstvene vrednosti. Olivier je imel namreč 400 različnih glasov. Zaradi tega ni pridobila ta metoda veliko častilcev in posnemalcev, akoravno je zelo dolednega sistema.

Peter Budin ima v „ključu“ 26 črk. V neki drugi tiskovini brez podpisa in letnice ter brez podobice so v prvem oddelku razven zgoraj imenovanih besed še „kralj in konj za lj in nj“. Ako Peter Budin ni učil več glasov ko 28, reči se mora, da je posnel po Olivierju le dobro, slabo pa opustil. Tudi je zelo zanimivo, da so v 3.—7. oddelku tega „ključa“ same pismenke ter šele v zadnjem oddelku velike črke. Morda je celo branje združil s pisanjem. V drugi zgoraj imenovani tiskovini dobimo samo črke ter nobene pismenke.

Vsakako sta grofa Edlinga knjiga ter Petra Budina „kluzh“ za slovensko šolstvo zanimivi ter vredni, da smo se bavili ž njima nekoliko.

Lj. Stiasny — Kamnik.

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

Ivan Tomšič r. 4. dec. 1838 v Vinici mej Belokranjci na Dolenjskem, kjer je oče njegov Bernard bil učitelj, rodoljuben pisatelj nemški (Carniolia, Illyr. Bl., Laibach. Ztg.) in slovenski (Novice, Vedež, Šolski Prijatelj, Danica) z bratom Emanuelom vred (Vid. Jezičnik XIX l. 1881 str. 11—19). Prav tako sta po očetovem in stričevem vzgledu zgodaj pisatelja postala sinova Ivan in Ljudevit, oba vrla učitelja. Janez je rad prebiral Prijatla in Danico, priljubil se A. Einspielerju, A. Zamejcu, kateri je z dr. J. Bleiweisom mu pomogel, da je prišel v Ljubljano, kjer je izvršil svoje učenje l. 1860, postal učitelj v Trzinu, od koder je l. 1868 prišel za učitelja na tedanjo normalno, sedanjo c. kr. vadnico. Na tej deluje marljivo in vspešno Ivan Tomšič še sedaj, odbornik v Slov. Matici in drugih narodnih društvih, l. 1883 poslavljen z zlatim križem za zasluge,

okrajni šolski nadzornik, slovenski pisatelj, Vrteu urednik. „Ivan Tomšič je vrl učitelj, iskren rodoljub in prijatelj slovenske mladine“ (Tovariš l. 1885 str. 59).

Šolski Prijatelj je priobčevati jel prve poskušnje mladega pisatelja, in to l. 1853 v teč. II.: Pobljšani sin (str. 243—256). Janez Tomšič učenec. Sirotek (Pesem). Redek vrač. Tri gredičice. Sirota (Pes.). Otroci! Po ledu dersati je nevarno (str. 416).

L. 1854 ima Šolski Prijatelj t. III: Mestjan in pošten sosed (str. 44). Zgubljeni sinček. Učenec iz šole gredé (Pes.). Narodski običaji v Vinici na Dolenjskem. Marija pomočnica (Pes.). Cesar Trajan in Jozve (Iz nemšk.). Plašen fantič. Cvetlica (Pes.). Zadovoljni Peter. Od Horvatske meje. Ne kradi. Učiti se je dobro. Dež. — V tem tečaju sta z očetom vred prikazala se oba sinova pisatelja, in to v